

SAKARYA MELHAME'İ KÜBRASI YAHUT TÜRK'ÜN MEDD Ü CEZİRİ *

Doç. Dr. MUSTAFA BALCIOĞLU

Ağustos Ayı'nın, Türk tarihindeki yeri ve önemi pek büyüktür. Tarihimizin dönüm noktası olan Malazgirt, Mohaç ve Milli Mücadele'nin son safhası olan Büyük Taarruz zaferleri bu ayda kazanılmıştır. Yine, bu ayda kazanılan zaferlerden birisi de Orta Anadolu'nun bağrında, yirmi iki gün, yirmi iki gece aralıksız devam eden ve dünya tarihinde eşine ender rastlanan Sakarya Meydan Muharebesi'dir. 13 Eylül 1921 tarihinde zaferle sonuçlanan bu muharebenin anlamının çok iyi bilinmesi gerekir. Bu kanlı savaş, elbiseleri yırtık, silahları derme çatma, ayaklarında postal bile bulunmayan ve fakat sarsılmaz bir inanca sahip olan Mehmetlerin destanıdır. Subayların erlerle omuz omuza, insan cesaretini tarife ihtiyaç bırakmadıkları, yoksul ve bîçare bir milletin topyekün direnişidir. Milletimizin en yorgun ve çaresiz zamanında Batı Anadolu topraklarına hırsla atılan Yunanlılar, yer yer direnişlerle karşılaşmalarına rağmen düzensiz kuvvetleri geriletmişler ve Batı Anadolu'nun büyük bir kısmını işgal etmişlerdi. Genel bir seferberlik yapma imkanı bulamayan, insan ve donanım açısından Yunan Ordusuna oranla pek zayıf bulunan kuvvetlerimiz¹, 10-24 Temmuz 1921 tarihleri arasında cereyan eden ve inkılâp tarihimizde Kütahya-Eskişehir Muharebeleri olarak anılan savaşta daha fazla yıpranmamak için stratejik savunma kurallarının bir gereği olarak Sakarya'nın doğusuna çekilmişti.² Bu çekilişten ötürü büsbütün çılgınlaşan Yunanlılar, bir taraftan da İngilizlerin Yunanlılar artık Sevr'le yetinemez³ gibi tahrik edici sözlerine de kanarak Türk Ordusunu takiple yok etmek ve Ankara'yı ele geçirmek maksadıyla yeni bir maceraya daha girişmişlerdi. Bu arada

* Bu konuşma TRT Ankara Radyosu ortak yayınında 21 Ağustos 1996 tarihinde yapılmıştır.

1 T.S.K. Tarihi, T.B.M.M. Dönemi, IV.C. I. Ks. Ank. 1984, s. 465. Bu muharebede Türklerin mevcudu 101727 İnsan, 54572 Tüfek, 825 Mif., 1309 Kılıç, 196 Top, 2 Uçak. Buna karşılık Yunanlıların 123780 İnsan, 75000 Tüfek, 2768 Mif., 1380 Kılıç, 368 Top ve 18 Uçak mevcutları vardı.

2 Ordunun geri yürüyüşü esnasında İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve M.M.V.Fevzi Paşa millete beyannamesinde "... Düşmanın ilerlemesi ihtimaline karşı milletin tereddüt ve endişe etmesine katiiyen mahal yoktur. Düşmanın Anadolu içlerine doğru uzayan kolları mezarlarına yaklaşıyor. Bu yeni zafer düşmanın ölümlü yolculuğudur" demişti. *Tarih Vesikaları Dergisi*, C. 2, 1942, s. 82.

3 Selahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II*, TTK. Yay. Ankara 1986, s. 177.

Yunan taarruzuna karşı koymak için 5 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa Başkomutan olarak ordunun başına geçmişti.⁴ Geri çekiliş doğal olarak ülke içerisinde büyük bir ümitsizlik ve yeise sebep olmuştu. Başkomutan ilk ve büyük kararıyla Tekalif-i Milliye emirlerini yayınladı.⁵ Ordunun her türlü ihtiyacını karşılamaya yönelik bu çabalar, halkın katılımını sağlamıştı. Nihayet, Yunanlılar emellerini gerçekleştirmek amacıyla harekete geçtiler ve 23 Ağustos'da Türk ordusu ile temasa başladılar. Yunan Ordusu muharebeyi kazanmak için elverişli durumdaydı. Yüzünü aşkın insan mevcudu vardı. Silahları bol, araçları modernydi. Buna karşılık Türk kuvvetleri insan mevcudu ve araç gereç açısından çok gerideydi. Ordunun bütün gereçleri katır, merkep, deve ve ençok kağrı ile taşınıyordu. Erkekleri savaşta olan kadınlar bebekleri sırtlarında cephane ve yiyecek yüklü hayvan ve arabalarını tarihte misli görülmemiş bir sabır ve inanç ile cephede ön saflarda döğüşen erlere kadar götürüyorlardı. Doğrusu, iki ordunun bu nisbetsiz durumları gözönüne getirilince, Türk zaferini düşünmek çok zordu. Yukarıda ifade edildiği gibi, 22 gün, 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi 100 km. uzunluğunda bir cephe üzerinde cereyan etti ve tarihin en kanlı savaşlarından biri oldu. Yunanlılar Büyük Yunanistan, Türkler Vatan Ülküsü için çarpıştılar. Muharebe öncesi atından düşen ve kaburga kemiği kırılan Mustafa Kemal, yaralı olarak sedye üzerinden hareketleri idare etti.⁶ Bir çok defa Türk savunma hattı bazı noktalarda parçalandı. Fakat Başkomutanın "**Hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır. O satıb bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatanndaş kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz**"⁷ emri üzerine Türk ordusu kaygan bir savunma sistemi uygulamaya başladı. Yunanlılar bir aralık Ankara'nın 50 km. güneyine kadar yaklaşmaya muvaffak oldular. Top sesleri Ankara'dan da duyulur olmuştu. Buna rağmen her kırılan Türk savunmasının arkasından yenisi kuruluyordu. Yunanlılar adeta ateşten bir Türk duvarına çarpmışlardı. Bu direniş karşısında Yunanlılar hareket yeteneklerini kaybettiler. Karşı taarruza geçen Türk birliklerinin teşebbüsleri başarıyla sonuçlandı. Yunan kuvvetleri silahlarını terkederek Sakarya'nın batısına kaçtılar. Bu zafer ülkede duyulunca her tarafta zafer şenlikleri yapıldı. T.B.M.M. milletin orduya şükranlarını ifade için Mustafa Kemal'e

4 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre I, C. XII, s. 21.

5 Nutuk, C. II, Kemal Atatürk, Ankara 1961, s. 615-616.

6 T.İ.H. Batı Cephesi, C. 2, Ks. 5, Ankara 1972, s. 198.

7 Nutuk, s. 618.

Gazilik ünvanıyla Mareşal rütbesini verdi.⁸ Diğer komutanların da rüt-beleri yükseltildi.

Bu büyük ve uzun muharebe, 1683'de Viyana önünde Avrupa ta-arruzları karşısında başlamış olan Türk çekilişinin son noktası olmuştur. Türk topraklarının bölüşülmesi için hazırlanan projeler bu zaferle iflas etmiş, bu ulusun esir olmayacağı bir defa daha anlaşmıştır.

İstiklâl Savaşımız esnasında en fazla er ve subay şehidi verdiğimiz⁹ Sa-karya Meydan Muharebesi'nin cereyan ettiği yerlerde bugün, O aziz şe-hitlerin hatıraları anılar ve heykellerle yaşatılmaktadır. Polatlı ilçemizin hemen kuzeyinde Şehitler Tepesi'nde yükselen bu anlamlı anıtın gövdesi, başlangıçtan itibaren daralan merdivenli yoldur. 420 basamaktan oluşan bu yol Sakarya Zaferi'nin dar boğazlardan geçildikten sonra kazanıldığını sim-geler. Bu yolun iki yanındaki sütunlar zaferin üstün düşman kuvvetleri kar-şısında kazanıldığının simgesidir. Yine zafer sembolü heykeller on iki ka-bartma rölyeften ibarettir. Bu rölyeflerde Türk milletinin mucizevi İstiklâl Savaşı canlandırılmaya çalışılmıştır. Başkomutan Mustafa Kemal'in Ala-gözdeki çiftlik evi restore edilip, bugün O günlerin hatıralarını saklayan müze haline getirilmiştir. Eğer bugün O büyük savaşın cereyan ettiği yer-leri dolaşırsanız, Anadolu'nun nasıl vatanlaştırdığını daha iyi anlar, bin-lerce şehidin son nefeslerini duyar gibi olursunuz.

8 Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Bi-yografileri, Ankara 1989, s. 4.

9 Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, C. II, İstanbul 1987, s. 683.